

odkaz minulosti, nejlepší odkaz minulosti, ale přece jen—minulosti. Byla to výstraha od slabosti povahové, od nevíry ve vlastní sílu, od bezkarakterného smlouvání se s úhlavním nepřítelem. Výstraha správná, ale přece jen — výstraha. A nám jest dnes třeba něčeho jiného: *nové melhody životní, nového návodu k novému životu*. Tedy něčeho mnohem, mnohem kladnějšího, ale také mnohem nesnadnějšího.

Končilo se staré období a začínalo se nové. Řeknu zpráva svou myšlenku bez uhýbání: jest mé přesvědčení, že starý český typ spisovatelský nehodí se do nové doby. Tím nesnižují starého typu; byl a jest účtyhodný. Ale jak byl odvrácen valnou většinou do minulosti, jak viděl schematicky a v jakési paušální sumárnosti přítomnost, nestačí nám dnes již prostě. Viděl národ jako celek — dnes jest však národ rozbouřené moře protilehlých zájmů, idejí, názorů, potřeb. Co pomůže tu výzva ke svornosti, k celkové harmonii, k podřizování a obmezování stranictví? Nic. Zůstaťne uslechtilým posunem nakresleným do prázdna, ne plodným posunem rozséváče, nýbrž neplodnou divadelností.

Přichází nová doba a ta žádá si i *nového typu spisovatelova*. Tento nový básník, nový umělec musí býti, abych řekl nejstručněji svou myšlenku, *lékařem přítomnosti a věštcem budoucnosti*, jako starý byl knězem minulosti. Opakují: zároveň lékařem přítomnosti i věštcem budoucnosti — obojí souvisí mi spolu k nerozdělení. Jde nová doba a jde proto, že nové myšlenky a největší z nich — myšlenka sociální spravedlnosti — musí býti *probojovány*. Probojovány, píši, neboť jinak by nebylo třeba nové doby. Na *pouhé prodebatování* stačila by úplně stará; a ona tento svůj úkol také *opatřila* k úplně spokojenosti. Ale sociální spravedlnost jest něco, co se musí konečně *uskutečňovati, vtělovati v život*, a to není možné bez boje. *Prolo i na poli tvorby musí se změnit melhoda*. Místo vyvolavatelů minulosti, místo pouhých trpných kreslířů přítomnosti musí přijít tvůrce budoucnosti, básníci, kteří ve svých dílech předejmu jí a uskuteční ji. Neboť takový byl vždycky vlastní úkol velikých, opravdových tvůrců: *předjímati* budoucnost. Týčili ve svých dílech nové typy lidské, nové vzory lidství, a mládež, která šla za nimi, tyto jejich t. zv. básnické fikce, básnické vidiny překládala do života, vtělovala v život. *Žila* již podle nich, napodobila je, promítala je ve skutečnost, v tělo a v krev. To jest vlastní veliký úkol básníka tvůrce: taktó hněte do slova a do písmene skutečnost, dává jí nové tvary, dobývá z ní nového životního i sociálního útvaru, nového životního stylu.

Probojovávajíte, přátelé, tuto novou sociální spravedlnost ne slovem řečnickým nebo novinářským, nýbrž *plastickou tvorbou*. Vztyčte ve svých dílech nové lidi, kteří pro ni trpí, žijí, umírají. Vyvolejte zástupy rozvlněné její přítomností, zmiťané její mukou, zástupy zmučené a pošléné křečí rodiťelskou, neboť chtějí porodit nového Boha. Neboť přišla doba, kdy Bůh bude se projevovatí jimi, jako se dříve projevoval jednotlivci. Předejměte ve svých dílech touto novou skutečnost životní, dejte slovo tomu, co zmiťá se dosud nevysloveno, koktáno, blekotáno na beztvarych rtech tohoto nového nositele historické tvorby! Slovem: *tvoríte, tvoríte* ve vlastním hlubokém a odvěkém smyslu tohoto slova! Tím spolupracujete již přímo na budoucnosti, spoluvytváříte ji, spourodíte ji.

Povšechné výzvy, povšechné řečování o svornosti, uslechtilosti, pracovitosti, národním celku atd. dnes již nepomáhají; a budou pomáhati stále méně a méně.

Ve zlých dobách pomáhá jen jedno: *tvorba nových dob lepších*. Jen to a nic jiného přenáší přes zlobu a malost dneška.

Spisovatelé mohou tedy napsati a podepsati k národu novou výzvu. Nepochybují o tom, že bude rozumná, čestná, uslechtilá a moudrá. Nepochybují o tom, že ji statistice lidí přečte, že několik tisíc lidí se nad ni zamyslí, několika sty že zachvěje a vzruší je a snad několik desítek i polepší a obrátí. Nebude tedy bez užítku a neprojde beze stop. *Ale do běhu příštích dějů a událostí nezasáhne*.

Zato však může býti toto datum historické, jsou-li mezi podepisovateli jeden nebo dva duchové tvůrčí, kteří nesou ve své hrudi toto nové dílo *skutečně tvorby básnický životné*, a vrhnou-li je do roka, do dvou let jako kvas nové životné praxe mezi zástupy. Neboť není pochyby, ujme se mezi nimi a vzroste ve strom života ze semene hořčičného. Bude spolupracovati — a podstatně — na rodící se nové myšlence sociální. Jeho básník bude jejím *spoluvtůrcem* v pravém, vlastním smyslu slova.

Praha velkoměstem

Praha před válkou nebyla velkoměstem: byla snad *veliké město* — nebo spíše veliká ves —, ale ne velkoměsto. Neboť není velkoměsta, míním živého moderního velkoměsta, bez stylového společenského života; a tohoto vyššího života společenského, ne pouhých svačin a dýchánek, ne pouhých soukromých oficin klepařských, jimž se přezdívalo salonů, v Praze nebylo.

Zdalo se mně vždycky před válkou světovou, že Praha má všechny nevýhody velkoměsta v míře vrchovaté, a víc než vrchovaté — dýmu, kouře, špatného vzduchu —, ale velmi, velmi málo výhod od zahradního města, cottagových čtvrtí, *boarding schools*, až do uměleckých galerií a výstav, přednášek a divadel. Určitého vybraného zboží první jakosti jsi na příklad v Praze nedostal; musil jsi, stál-li jsi o ně, objednatí si je z ciziny; zato dusil jsi se v těžkém, otráveném, sazovitém vzduchu více než v Londýně nebo v Paříži. A morální ovzduší odpovídalo fysickému: duch Prahy byl prostě *maloměstský*, baráčnícký, malicherně klepařský, tlachavě bezduchý a nemyslivý až do kocourkovství.

Nyní doufejme bude jinak. Praha stala se sídelním městem presidenta Masaryka; a pokud on bude zde sídlit, politika evropská bude se točiti kolem Prahy jako kolem jednoho svého ohniska. Přijdou a přicházejí již cizinci — pravda, že z počátku ne vždy první jakosti, — ale časem se to zlepší. A s nímí opravdovější čestnější duch, který bude přirozeným spojencem těch dobrých a uslechtilých zárodků, které byly a v ústraní žily již v Praze staré a předválečné.

Ale v jednom strašném smyslu stala se Praha velkoměstem *již za války*: míním ve smyslu *pravé velkoměstské bídy a neřestí*. V staré, předválečné Praze byly ovšem také — ale jaksi sousedské, krotké a jako výjimka.

Přímou hladem se v ní neumíralo, v brlozích a doupatech, na shnilé podlaze živořili a umírali lidé přece jen zřídka. Ale za války stal se z výjimky *typus*: za války poznala chudina pražská nejstrašnější bídu, přímý hlad a smrt hladem. Za války poznala Praha všechny nejstrašnější stíny velkoměsta — ledové stíny smrti, neřesti a zoufalství —, dříve než okusila jeho výsluní. Opravdová velkoměstská bida — bida chudiny pařížské nebo londýnské nebo veleměst amerických — jest totiž cosi strašného, co si dovede těžko představití člověk, který jí neprošel. Jest možno postaviti

pravidlo, že jak jest velkoměsto laskavé a vlídné k boháči, tak jest tvrdé a ukrutné k chudásovi. Chudásové veleměst umírají často opravdu jako mučedníci — nepravím, že nezaviněně; ale váží něco tato okolnost v tomto případě?

V tuto kritickou dobu přerodu a přechodu, kdy z Prahy stává se velkoměsto, přichází k nám *Armáda spásy* a jest jí třeba upřímně uvítati. Její vystupování bude se snad zdáti drastické nebo pitvorné — ona opravdu *verbuje* pod prapor křesťanského života jako kdysi verbíři na náměstích a ulicích k vojsku —, ale nezapomínej, že obrací se k ubožákům zahluchlým a otupeným, k polovičním nebo k celým mrtvolám a že musí jimi pořádně zatřást, aby přišli k sobě. Anglie a Amerika miluje ostatně takové metody — vždycky jsem soudil, že na příklad básnická metoda Walta Whitmana má cosi příbuzného s drastičností Armády spásy. Ale hlavní věc jest, že pomohla statisícům ubožáků, nejubožejším z ubohých, jež vina nebo bída vehnaly již skoro úplně do jicnu smrti a zahynutí. Vrátila životu statisíce polo-mrtvých. A jen surové srdce může tím být nedotčeno nebo lehce to vážit.

Nečekám nic od navoněného, kadidlového křesťanství biskupů církevních, ať katolických, ať luteránských; ale toto strakaté, řvavé, lidové, trošinku jarmareční křesťanství praktické mimo každé dogma jest mně milé. Jest krásný akt svépomoci. Lid sám chtěl si a *musil* si pomoci, když se nikdo z církevní vrchnosti o něj nestaral.